Poštnina plačana v gotovini

Ljubljana, 21. decembra 1940. — Leto IX. — Št. 49.

SLOVENIJA

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gosposka 12 — Naročnina četrtletno 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna štev. 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštnoček rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Izhaja vsakega 1., 11. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

Vesele božične praznike in srečno novo leto

vošči vsem sodelavcem, prijateljem, naročnikom in vsem pravim Slovencem, ki žive v skrbeh in vojnih stiskah na strnjenem slovenskem ozemlju

Uredništvo in upravništvo „Slovenije“

Slovenske misli za božično noč

Ko se uleže na božični večer mrak na zasnežena slovenska polja, gozdove in planine in obhajamo spomin na rojstvo Gospodovo, ko se je oglasilo nad hlevcem pred Betlehemom angelsko petje: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje«, ožive po slovenskih domovih od morja čez Karavanke do panonskih ravnin starodavne navade. Preprosti slovenski človek poskuša ta tihi večer izvedeti usodo prihodnjih dni, topi svinec in ga vliva v vodo, da bi se mu odkrila sreča ali nesreča, dekleta hodijo k studencu, da bi zagledala v njem obraz ženina, najbolj pogumni pa hodijo v »ris«, da bi takoj sami zgrabili srečo za lase in izkopali zaklad. Mislečemu Slovencu, ki ne išče osebnih uspehov, ampak mu je usoda občestva več kot njegova lastna, naj stopi pred oči usoda slovenstva v tihi, skrivnosti in miline polni božični noči.

»Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje!«

Iz miru vstaja novo življenje, iz tistega miru, ki se rodi iz dobrih namenov, iz volje, ki hoče dobro vsi skupnosti. Iz hleva pred Betlehemom, iz največje skromnosti, v kateri je bil rojen Gospod, je bil preoblikovan svet, je bilo premagano suženjstvo in oznanjena prava človečnost.

Tudi tisti med nami, ki so dobre volje, so potrebni prerojenja, da bo rojeno pravo, čisto slovenstvo.

Omahljivci, ki za čisto in neskaljeno slovenstvo še niso izgubljeni, obupujejo v današnjih dneh, češ da se vrte okoli nas mlinski kamni, ki nas bodo zmleli. Ti naj pogledajo z bistrim očesom v zgodovino, pa bodo videli v njenem zrcalu bolj gotovo kot dekleta, ki iščejo na božični večer obraz ženina v studencu, da taki majhni narodi prežive najhujše viharje, tudi take, ki jih podro popolnoma na tla, in da ni nujno, da bi moral narod, ki je majhen, samo za to, ker je majhen, izginiti iz obličja zemlje. Res je pa, da mora majhen narod, če naj preživi nevarnosti in stiske, biti v svojih koreninah zdrav. Iztrebiti mora o pravem času vso gnilobo iz sebe in gojiti zdrave kali, da bo iz njegovih korenin zrastlo zdravo deblo. Nismo še iztrebili vse gnilobe, vse preveč je med nami še izdajalcev našega rodu, čeprav so se potuhnili, vse preveč je še stremuhov, oportunistov, blebetačev in praznoglavcev, ki besedujejo, pa tudi ukazujejo med nami. Tu naj zavihajo rokave omahljivci, pa jih bo minila omahljivost, da bodo stali pokoncu.

Prenapetežem, ki jih je precej med slovenskimi ljudmi, »ki so dobre volje«, naj se razodene v božični noči resnica, da le iz skromnosti, iz samopremagovanja zraste resnično novo in močno življenje. Jezuoritost in domišljavost pokoplje največje talente. Kakor s svojimi sposobnostmi in talenti ne ravna premišljeno in preudarno, jih razbije, preden jih uveljavi. »Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje!« Če govorim o demokratičnih načelih, pa svojemu sobojevniku, ki se bori z menoj na eni in isti fronti, ne pripoznam pravice, da sme povedati svoje mnenje, in ga odklanjam kar iz začetka, sem zavrgel osnovo demokracije, ki je v zadnjem bistvu dogovor in sodelovanje. Tako imenovana dinamika, ki ni v skladu z dejanskimi razmerami in resničnimi dejstvi, je boj z mlini na veter po zgledu Cervantesovega viteza iz Manche. Dolžnost pravih slovenskih ljudi je, da delajo za mir med seboj in da imajo pred očmi samo slovensko stvar, ne pa da iščejo samo sami sebe. Kdor je za slovensko skupnost, ne sme misliti, da je skupnost on sam, posebno ne v sedanjih časih.

Zagrizenost, namreč strankarska zagrizenost je tisto, kar je slovenstvu škodovalo več kot njegovi sovražniki. Če vpijem, da sem Slovenec, pa skrbim le za ozke strankarske koristi in mi ni pred očmi predvsem tisto, kar je bitno slovenskega, vendar ne morem trditi, da delam za slovenstvo kot tako. V resnici bi morale biti stranke le sredstva, da dosežemo stvari, ki so v korist narodne skupnosti. Različne stranke v narodu imajo samo ta pomen, da išče ena stranka taka, druga stranka pa drugačna pota, da bi dosegla cilje vse narodne skupnosti. Tako je bilo in je vsaj deloma še med velikimi narodi. Če pa strankarji in stranke skrbe samo zase, so škodljivci narodnega občestva in ubijajo prihodnost naroda. Pri nas je bilo in je takih izrastkov zadosti. Zato so pa zavzemali strankarski boji med nami tako ostudne oblike kakor samo pri tistih narodih, ki so propadli ali so pa prišli v največje težave.

Nekaj več osebne skromnosti — ne klečeplastva — namreč tiste skromnosti, ki zapostavlja svojo osebo za koristi splošnosti in ki daje za to tudi posamezniku moč in odločnost, kakor nobena druga stvar, naj bi prešinilo prave slovenske ljudi, da bomo v času, ki prihaja, zagledali lepši obraz slovenske usode v studencu prihodnosti kot je današnji.

Iz hleva pred Betlehemom, ne iz kakšne betlehemske palače, je bil preoblikovan svet.

Dr. Anton Korošec

V soboto dne 14. decembra zjutraj je v svojem stanovanju v Belgradu umrl dr. Anton Korošec.

Dr. Korošec je bil politik z vsem svojim bistvom, stoodstoten politik in samo politik, kar je bil še poleg, je bil samo mimogrede, in kolikor ga to kot politika ni oviralo. Dr. Janez Ev. Krek je šel v politiko na željo svojega škofa, ostal je v politiki z deljenimi čustvi, vedno so ga vabile in mikale tudi druge panoge narodnega dela; dr. Korošec je šel v politiko iz poklica in veselja. Vzel je politiko celo — tako, kakršna je, z dobrimi in slabimi stranmi, brez pridržka, pa ne da bi se zanjo žrtvoval, da bi ji služil, ampak da bi ji gospodaril, da bi jo vodil. Ni se odločil zanjo zaradi denarja, ne more se pa reči, da ga ne bi bila nič vabila in mikala čast in oblast, ki jo ima politika tudi večkrat za doto. Vzel pa jo je kot politiko samo na sebi, ne da bi mu bila samo v službi kake ideje, da bi z njo skušal doseči kak poseben namen, hotel je delati politiko zaradi nje same.

Kot tak politik je gledal na program in načela bolj s tega vidika, kako naj opravi z njimi, da ga ne bi ovirala pri svobodnem politiziranju. Tako je gledal tudi na svoje sodelavce, posebno v slovenskih vrstah. Vsakega po njegovih mislih preveč samostojnega misleca je imel za nevarnega za svoje svobodno politiziranje. Najrajši je imel za najbližje sodelavce ljudi, ki so bili vsaj politično vse in izključno

Ta brezpogojna svoboda za izključno krmarjenje s politiko je zelo vidno otipljiva pri njegovih govorih. Vsak stavek vzbuja občutek, da se je govornik bolj trudil, da kaj takega ne pove, kar bi ga kedaj moglo ovirati, kakor da vse pove. Zgodovinar bo kasneje ugotovil zanimivo dejstvo, da o najbolj aktualnih vprašanjih slovenske politike svoje dobe dr. Korošec sploh ni povedal jasno svojega mnenja.

Po vsem tem je logično, da veličina dr. Korošca kot politika ne obstoji v politični ideologiji, ampak v politični taktiki, tehniki, kalkuliranju. V teh stvareh je dr. Korošec kot mlad parlamentarec - začetnik imel izvrstnega učitelja v drju Ivanu Šušteršiču. Njegovo šolo je v kratkem tako imenitno dovršil, da ga je kot parlamentarnega voditelja nadomestil. Kot tak je bil poklican, da je imel to vodstvo v enem izmed najusodnejših časov. Kot primeroma mlad parlamentarec je zavedno nosil odgovornost in je nastopal v resnici neustrašeno kot mož. Ob strani je imel najboljšega mentorja, ki si ga je mogoče misliti, drja Janeza Ev. Kreka. Ko je ta tik pred vstopom v Jugoslavijo umrl, mu je zapustil kot prijateljsko dediščino vso svojo velikansko avtoriteto. Njegova velika zasluga v tej dobi mu bo ostala v zgodovini za zmerom.

V Jugoslaviji je bil sicer v začetku deležen skoraj suverenske časti kot predsednik Narodnega veča v Zagrebu, vendar se je moral lotiti precej neprijetnega in neuspešnega dela. Razmere so bile popolnoma izpremenjene. Poprej parket dunajskih salonov in dunajskega parlamenta, sedaj napol podrti belgrajski domovi. Tudi ljudje čisto drugi: namesto dobro znanih prijateljev in nasprotnikov iz dunajskega parlamenta manj znani hrvaški politiki in skoraj popolnoma neznani novi tovariši iz Srbije.

Tudi doma v Sloveniji so bila tla za voditelja, ki hoče delati politiko popolnoma svobodno, popolnoma sam, popolnoma na svojo odgovornost, skrajno neugodna. Njegova stranka je ravnokar izšla zmagovita iz boja proti bivšemu načelniku, ki je z ozirom na svoje zasluge in svojo avtoriteto skušal v njej doseči podoben položaj. Dr. Krekovo nenehno poudarjanje brezpogojne demokracije je doseglo precejšen uspeh. Posebno mlajše razumništvo ni kazalo nobenega veselja za brezpogojno vdanost brez vsakega soodločanja. Prva leta mu je izvršilni odbor SLS povzročil marsikako sitno urico. Vrh tega pa je zunaj čakala krščansko-socialna levica kot opozicija, ki je hotela biti še bolj radikalna. V politiki ni bilo mogoče priboriti uspehov, in ljudske množice, v katerih je bilo mnogo revolucionarnega razpoloženja še izza vojne, so silile v pretirano radikalno smer. Dr. Korošca je rešila tedaj njegova avtoriteta. Kljub vsej nezadovoljnosti ni nihče upal postaviti trditve, da odgovornost za neuspehe zadene njega. Opozicionalna levica je sicer brez težave vrgla izvršilni odbor SLS, ker se ta sploh ni nič branil, celjski zbor zaupnikov pa namesto tega ni izvolil novega, kakor si ga je opozicija želela, ampak takega, da ni s svojo samostojnostjo dr. KoroščU delal nikakih težav več.

Dr. Korošec je pazljivo zasledoval novo gibanje, ki je dvigalo avtoritarni sistem na plan. Čutil je, da se ta sestav sklada z njegovo željo, da bi lahko delal politiko po svoji volji in zmožnosti in na svojo odgovornost, popolnoma sam. Videl je, da je prišel njegov čas. Na zunaj sicer ni bilo videti tako. Boj v Belgradu je postajal vedno hujši, množice v Sloveniji vedno radikalnejše. Nazadnje je prišlo ob njegovi 60 letnici do težjih demonstracij, ki so jih njegovi politični nasprotniki primerno razpihnili, in nazadnje je moral on sam v konfinacijo. Med konfinacijo je bohotno rastel njegov ugled v Sloveniji. Kmalu je postal zopet tak, kakor je bil ob času majniške deklaracije. Ko je l. 1935. pripravljal z dr. Stojadinovićem novo vlado in novo stranko, je bila strnjena za njim skoraj vsa Slovenija.

Z ustanovitvijo JRZ je v Sloveniji brez posebnega odpora skoraj vsa bivša SLS mirno pristala na razpust stranke SLS in na vstop v JRZ s pridržkom, da dajo drju KoroščU v roke carte blanche, neomejeno pooblastilo, da dela v njihovem imenu politiko po mili volji, brez ozira na vsakogar, da razpolaga s politično močjo, ki jo predstavljajo te množice, neomejeno kot popoln gospodar z zavestjo, da bodo vsi njegovi bodoči ukrepi odobreni soglasno, brez pridržka.

S tem so bile izpolnjene njegove življenjske sanje. Dasi ne več mlad, je prevzel to pooblastilo z moško voljo, da ga bo zastopal v vsem obsegu. Lahko rečemo, da so slovenske množice bile skozi in skozi prijeten pooblastitelj. Svojemu pooblaščencu niso delale najmanjših težav. Kar se je zgodilo, je bilo dobro. Nihče ni vprašal, ali je vse v skladu s preteklimi borbami, ali je v pravem razmerju z bivšimi žrtvami. Množicam je popolnoma zadostovalo, da so se mirno lahko zavedale, da imajo voditelja čistih rok, ki nima pohlepa po bogastvu, da imajo voditelja, ki uživa tudi v zamejstvu ugled, politika, ki ga tudi politični nasprotniki spoštujejo.

Po geslu, da narod, ki velikih mož ne časti, jih vreden ni, smo Slovenci zelo vredni velikih mož. Lahko trdimo, da je slovenski narod drju KoroščU dal prav vse časti, kar jih je mogel. Spet in spet je bil deležen triumfov, kakršnih so deležni le vladarji in vojskovodje.

Na svetu pa je že tako urejeno, da se ob smrti vsakega gospodarja mora načeti tudi vprašanje zapuščine. Seveda ne mislimo tu na drugo kakor na politično zapuščino. Po njem so ostale množice, ki jim je bil on slovenski program. Te množice so bile naravnost vesele, da jim ni bilo treba politično niti misliti. Dognano je bi-

lo, da bo politično mislil in vsak čas pravočasno vse potrebno ukrenil dr. Korošec. Nobena važnost ni bila več polagana na načela, na program, treba je bilo samo izrabiti moderno organizacijsko in propagandistično tehniko, da ostanejo množice skupaj.

Gotovo pa je, da so časi taki, da v korist slovenskega naroda ne moremo želeti, da bi se množice drobile, ampak moramo želeti, da bi se strnile, da bi v usodni uri, ki lahko vsak čas nastopi, slovenski narod stal strnjen kot en mož in zastopal slovensko misel z močjo, ki jo daje samo enotnost. Mogoče bi novi mož dobro storil, če bi pogledal nazaj v zapuščino pokojnega dr. Janeza Ev. Kreka in zbral vse, kar je njegove politične zamisli ostalo še neuresničene, in bi jo skušal oživiti. To bi mu pomagalo, da bi pri tej velikanski zapuščini ne odletelo vse preveč za stroške zapuščinskega postopanja. Gotovo je v korist vsega slovenskega naroda, da se ob tem velikem prelomu ne zapravi preveč našega narodnega političnega kapitala brez potrebe.

„Slovenija" mora priti v vsako zavedno slovensko družino!

Krivičnost dela needinost, ne pa slovanska kri

Mi smo zmeraj zavračali tisti nauk, da bi bila needinost med Slovani neka posebna slovanska lastnost. Kazali smo pri tem na zgodovino, ki nas uči, da je bilo med Slovani manj vojn, kakor na primer med Romani ali med Germani, a obenem smo opozarjali tudi na geopolitični položaj slovanskih narodov, ki bivajo na vzhodu Evrope od juga pa do skrajnega severa. Prav zaradi tega po rekah in pogorjih, razen tega pa še po velikanskem prostoru ločenega ozemlja je naravno prišlo do tega, da so se slovanski narodi razvijali precej vsak zase, bilo je seveda needinosti med njimi — kje in kedaj je na svetu še ni bilo med sosedi! — needinosti, ki je gotovo vsega obžalovanja vredna, a ni je bilo več kakor drugod med sosedi, temveč narobe, bilo je je celo manj. Seveda pa s tem še daleč ne mislimo krošnjariti s kakšnim novim naukom o neki posebni slovanski strpnosti in želji po edinosti.

Samo zaradi ugotovitve resnice smo zato morali zavrniti »Gorenjčev« sestavek »Slovanska kri«, ki je razlagal spore med slovenskimi narodi iz neke posebne lastnosti slovanskih narodov. Zavrniti smo ga morali pa razen tega tudi še, ker mora vsak tak nauk psihologično nujno zbujati fatalizem in s tem zmanjševati našo voljo do zbliževanja, kjer je potrebno in koristno, in s tem seveda tudi našo odpornost. Posebno se nam zdi nevaren in škodljiv logični sklep iz tega nauka, da so krivi prepirov med Slovani zmeraj vsi slovanski narodi — če ne pač nima pomena govoriti o neki posebni slovanski krvi — ne pa morebiti tisti med njimi, ki skušajo druge izkoriščati in tlačiti. Še več se lahko reče, noben, ne romanski ne germanski narod ne bi trpel v imenu neke plemenske edinosti tako potrpežljivo dolgoletnega izkoriščanja, kakor smo ga ravno v imenu slovanske in jugoslovanske edinosti prenašali na primer mi Slovenci, pa tudi Hrvatje. Slovanski kri se je torej v našem primeru očitovala kvečjemu v prizadevanju za edinost in v žrtvah zanjo, ne pa v neki razdirajoči needinosti.

Na naša izvajanja pa je odgovoril »Gorenjec«, da smo mu podtaknili hote ali nehote napačno misel in da je po njegovem mnenju bilo v tistem njegovem sestavku dovolj jasno povedano, češ da se je slovanska kri kazala v hegemonističnih prizadevah enega in v borbi za enakopravnost drugega v tem, da oba večkrat nista upoštevala, da nam je vsem potrebna močna državna skupnost. Toda prav te besede in naša izvajanja nanje dokazujejo, da smo »Gorenjca« prav dobro razumeli. Mi samo zavračamo ravno v teh besedah izrečeni očitek tudi na naš narod, da bi v boju za enakopravnost na primer Slovenci ne bili upoštevali potrebe državne skupnosti. Kajti vprav to smo trdili in še trdimo, da smo jih upoštevali prav do zadnjih meja znosnosti. Mi poznamo, upamo vsaj, »Gorenjca« toliko, da je zoper vsako hegemonistično politiko v naši državi. Toda mar res ne čuti, kako je s trditvijo, da nista obe strani, torej tudi Slovenci, dovolj upoštevali državne skupnosti, dejansko udaril tudi po nas, ki nismo hoteli drugega kakor enakopravnost in se že zaradi tega nismo mogli pregrešiti zoper kakršno koli državno skupnost. Saj menda tudi »Gorenjec« pozna in prizna večno veljavnost stare državniške modrosti, da je pravičnost vkladni kamen držav. Kdor pa trdi, da v tem boju nismo upoštevali državne skupnosti, ta trdi tudi, da je bil naš boj za enakopravnost vsaj pretiran, in daje s tem hegemonistom neko nravstveno opravičilo.

Sicer je pa ravno hrvaški boj za enakopravnost vsemu svetu pokazal, kje je bila krivda za premajhno »upoštevanje državne skupnosti«. In ta boj je bil v vsakem pogledu bolj oster in dosleden kakor naš. A uspeh tega boja je zavest državne skupnosti okrepil, ne pa zmanjšal.

»Gorenjec« nas nadalje poučuje, da je »med romanskimi narodi na primer Italijani in Francozi popolnoma drugačna razlika, kakor je med Hrvati in Slovenci, ali med Hrvati in Srbi, ali med Srbi in Bolgari«, in še pristavlja, da so med nami narodnostne različnosti mnogo manjše, kakor so na primer med Bavarci in Prusi, ki tvorijo sicer en narod. Prav mi smo o tem že dovoljkrat in stvarno pisali, da se nam res ne zdi, spet kedaj ponavljati davno dognane stvari. Samo prav na kratko naj ugotovimo, da so tudi razlike na primer med Poljaki in Rusi najmanj tolikšne kakor med Francozi in Italijani, da pa je po drugi strani prehodno narečje na francoski meji mnogo bolj podobno laškemu narečju onstran meje kakor francoskemu narečju v Normandiji, da Nemec iz Emdena mnogo laže razume soseda Holandca kakor na primer Bavarca ali Tirolca, ali da sežemo še bliže, da bo naš slovenski Prlek laže razumel sosednega varaždinskega Hrvata kakor na primer Ziljana ali celo Rezijana.

Poravnajte naročnino!

Na drugi strani nam pa dajejo tako različni narodi velikobritanskega vladarstva izreden primer edinosti, naravni nasledek svobode, in če ni te edinosti še več, je pač to naravni nasledek dejstva, da je bila nekaterim teh narodov svoboda predolgo zadrževana.

Prav ta zgled, ki ga lahko spopolnimo za domačo rabo še z lanskim srbsko-hrvaškim sporazumom, nas pa tudi uči, kje je vzrok needinosti: v zatiranju, nesvobodi, hegemonizmu. A obenem tudi, kje je resnična osnova edinosti: v pravici in svobodi. Ko bomo to tudi Slovani spoznali in se po tem ravnali, ne bo treba več nerodovitnega in samo zavajajočega vzdihovanja o »slovanski krvi«.

Zaradi načina našega javnega razravnavanja naj h koncu še omenimo, da pravi »Gorenjec« glede na naša strogo stvarna in obrazložena izvajanja, da smo se z njimi »obregnili« obenj.

V spomin dr. Janezu Plečniku

Sneg padal je na polja in gozdove
ko smrt nam Vaš obraz je zagrnila.
Vihar ogražal naše je domove,
ko se je zgodba Vaša dopolnila.

V samotnem domu misel je iskala
smer narodu, ki drami se iz sanj,
nikdar ni noga Vaša počivala,
prešla je vse postaje žrtvovanj.

Kolikokrat pod mračnimi oboki
srce prepolno se je razplamtelo,
popotniku, ki je iskal za vzroki,
spoznanj ognjenih vero razodelo.

Zdaj ozka steza skozi polja vije
se na prezgodnji, zasneženi grob;
dokler srce bo pelo melodije,
obžalovalo bo prerani Vaš odhod.

Milena Mohoričeva

Vojna in politika

Prijateljstvo med Jugoslavijo in Madžarsko.

Ko je neposredno po izrazih proti Jugoslaviji in za revizijo mej v bolgarskem sobranju prišlo do avtoritativnih zavrnitev teh izjav, je prijetno iznenadila vso javnost napoved, da se bo sklenila večna prijateljska zveza med Jugoslavijo in Madžarsko. V zamejstvu se je ob tej priliki mnogo ugibalo o tem, koliko pomeni ta zveza posredno naslonitev na sile osi. Pri tem se je poudarjalo, da zavzema Jugoslavija najodličnejše mesto med silami na Balkanu. Njen položaj na Balkanu bi se dal primerjati položaju Švedske v Skandinaviji. V domačem javnem mnenju pa se je posebno opazilo, s kakšno toplino je pozdravljalo novo prijateljstvo zagrebško časopisje; iz tega se je videlo, da so vsi neprijetni spomini političnih bojev med Hrvati in Madžari v stari monarhiji zabrisani.

Anglija in Amerika.

Usoda je hotela, da je umrl najsposobnejši zastopnik angleških koristi v Ameriki — lord Lothian tik pred enim največjih uspehov svoje propagandne sposobnosti, to je tik pred tem, ko se Amerika odloča za to, da bo šla preko zadnje ograje v svojih postavah za pomoč Angliji. Ravno sedaj slišimo izjavo prezidenta Roosevelta, da bodo Amerikanci posodili Angležem vse vojne potrebščine do trgovskih in vojnih ladij kar v naravi do konca vojne. Izbira naslednika takemu poslaniku je seveda težka, zadnje čase se je pojavil med kandidati tudi vojvoda Windsorski.

Nemčija in Francija.

Sicer je bilo splošno znano, da dozdevni motor v Pétainovi vladi — minister Laval — ne uživa v Franciji najmanjše priljubljenosti, vendar ni nihče pričakoval, da bo kar naenkrat izrinjen iz vlade in odpravljen od zelene mize v zapor. Maršal Pétain je sporočil narodu, da se je to zgodilo iz notranjepolitičnih vzrokov. Svet bi bil seveda o tem rad kaj več vedel in nastala so ugibanja o njegovih prevratnih načrtih. Za njegovega naslednika, pa ne v vsem področju, ampak samo v ministrstvu zunanjih zadev, je bil postavljen Flandin, predstavnik skoraj popolnoma enake zunanjepolitične smeri. Ta je pa takoj zbolel, zastopnik Nemčije Abetz se je oglasil na obisk pri Pétainu in Laval je bil izpuščen iz ječe in je odšel po osebnih opravkih v Pariz.

V istem času je napravil Hitler to gesto, da je dovolil prepeljati pozemeljske ostanke vojvode Reichstattskega, Napoleonovega sina, z Dunaja v Pariz.

Položaj na bojiščih.

Grško-italijanski boji v Albaniji trajajo dalje, vendar v nekoliko zmanjšanem obsegu. Obe vojski imata težave s pravočasnim dovažanjem živil in streliva in dopolnjevanjem armade. Zima pritiska in obe armadi jo bridko čutita.

Naenkrat so začeli napadati Angleži tudi v Afriki in so prenesli fronto na Libijsko ozemlje. Njihova poročila vedo povedati o znatnem številu ujetnikov in precejšnji vrednosti zajetega vojnega plena. Bitka že dolgo traja in še ni končana.

Napadi zrakovnega ladjevja nad Anglijo in Nemčijo se nadaljujejo, pa bolj v daljših presledkih.

Veliko pozornost je zbudila odkrita polemika z bivšim poveljnikom, ki sicer ni bil imenovan, v službenem italijanskem časopisju. Tuji listi so jo povzeli in Italijanom nasprotno časopisje je hotelo iz tega sploh sklepati, da so v Italiji glede vojne čustva in mišljenja najmanj deljena. Eni so vedeli povedati že o demonstracijah proti vojni v italijanskih mestih. Italijansko časopisje je pa te govorice odločno zavrnilo.

ZAPISKI

Politična jalovost še ni skromnost

Dovoljkrat smo že opozarjali na važnost slovenskega izseljevanja. S potomci vred je gotovo v tujini, posebno v Ameriki, precej več ljudi slovenske krvi kakor v stari domovini. Opozarjali smo tudi, da se za smotrnost slovenskega izseljevanja ni doslej še prav nič storilo. Vzdihovati smo samo znali: »Povsod lepo, doma najlepše!« ali »Ne v Ameriko«, storili pa nismo ničesar, deloma tudi nismo mogli storiti, da bi bilo res našim ljudem doma najlepše in da bi jim ne bilo treba v Ameriko. Kakor da bi bila gnala našega človeka v tujino nekakšna pustolovska žilica, ne pa najhujša stiska! Šele ko so bili že desettisoči onstran morja, smo se jih spomnili in skušali najti nekaj stikov z njimi.

Kakor pa ne mislimo maliti naporov in rodoljubnega dela nekaterih naših ljudi za slovenske izselnike, tako moramo tudi zmeraj znovega kazati na to, da vse to ne bo moglo preprečiti njihove narodne smrti, v najboljšem primeru bo nekoliko zavrlo njihovo narodno umiranje. Zmeraj je naravni nasledek močnejšega tujega okolja, da si prienačuje novodošle, kar gre tem laže, ker prihajajo ti posamezno, negotovi tujci, v že bolj ali manj ustaljeno družbo. Močnejše naselniške skupine so podlegle in še podlegajo temu zakonu. Nemških izselnikov s potomci naštevajo n. pr. v Združenih državah Amerike do 30 milijonov. Zavednih Nemcev ni danes med njimi niti desetina, in še ta kopni z vsakim letom.

Očitno je torej, če gledamo na izselniško vprašanje s stališča naše narodne biti, da je vse bolj važna skrb, kako urediti in prav usmeriti naše izseljevanje, kakor pa

»Če nam grozi, da bi kak drug narod dobil nadvlado nad nami, se moremo ti nadvladi zoperstaviti le tako, da razvijemo svojo narodnost kar najbolj mogočno. Pa ne kakšno izmišljeno narodnost, ampak svojo resnično in bitno narodnost. Pa mi bo kdo odvrnil, da si vendar svet prizadeva za tesnejšo skupnost in če tega prizadevanja ne bodo ovirale ravno razlike med narodi in ljudstvi. S to zadevo je pa tako kakor z literaturo. Ni bilo takrat govora o svetovnem književstvu, ko je obvladovalo Evropo francosko književstvo; šele takrat je bila rojena misel o svetovni literaturi ter se je razširila, ko so glavni evropski narodi svoja lastna književstva začeli razvijati samobitno in dostikrat tudi v nasprotju med seboj. Če smem majhno stvar primerjati z veliko, bi opozoril na to, da tista družba, v kateri en sam človek beseduje, pa tudi ne tista, v kateri so vsi, ki so v družbi enaki ali, če hočete, enako povprečni in govore vsi eno in tisto — ni ne prijetna ne zabavna. Le tam se počutimo dobro, kjer se raznovrstne posebnosti, ki so same iz sebe izpopolnjene, družijo v višji skupnosti in kjer se med seboj živo dotikajo in za to izpopolnjujejo. Bil bi žalosten dolg čas, če naj bi različna književstva svoje samobitnosti zabrisala. Ne! Zveza vseh je osnovana na samostojnosti vsake posamezne. Kar najbolj živo in nenehoma so ena z drugo v stiku, ne da bi ena drugo mojstrovale in v njih bitih spodrezovale. Prav nič drugače pa ni tudi z državami in narodi. Nadvlada ene države nad drugo ali enega naroda nad drugim, bi bila poguba za drugega. Pomešanje vseh bi uničilo vsakega izmed njih. Iz odcelitve in v čisti izpopolnitvi bo nastala resnična harmonija.

Leopold v. Ranke v l. 1833. izšli obravnavi »Velesile«.

brigati se za različne izselniške otoke, po vsem svetu raztresene. Doslej sta, kolikor je znano, samo dva moža doumela to vprašanje pravilno: Mosché in Krek. Zakaj nista uspela, ne vemo natančno, četudi je skoraj gotovo, da jima je ubila voljo naša malotnost in brezbrižnost. In gotovo je tudi, da bo z vsakim letom šlo tako delo težje, ker ljudje ne čakajo povsod prekrižanih rok zato, da se doma lahko prekljajo med seboj. A prepričani smo, da bi se dalo še zmeraj marsikaj storiti, če bi že kedaj sploh resno začeli.

Da, če bi resno začeli!

Resne volje pa pri nas očitno ni in je noče biti. O tem nas spet kedaj prepričuje usoda našega izselniškega sklada.

Tudi na ta sklad smo mi že nekajkrat opozorili. Sklad, ki je seveda v Belgradu, se zbira iz pristojbin, ki jih morajo plačevati izselniki iz naše države. Ker je slovenskih izselnikov nekako 45%, je jasno, da je tudi slovenskih prispevkov za ta sklad okoli 45%.Ta sklad se bo pa v kratkem, — seveda na hrvaško, ne pa morebiti na slovensko zahtevo — razdelil. In človek bi dejal, da bomo Slovenci zahtevali, kakor zahtevajo tudi Hrvatje, da dobimo iz tega sklada tisti delež, ki nam gre po vsej pravici, namreč 45% vsega sklada, saj je to naš denar in po zamisli sklada tudi namenjen za tiste, ki so ga dali.

Sedaj pa beremo v »Slovencu« pod naslovom »Izselniški fond in slovenska skromnost«, da so — menda na občnem zboru Rafaelove družbe — zahtevali, da dobimo Slovenci iz izselniškega sklada samo 14%, iz nekako 100 milijonskega sklada torej dobrih 30 milijonov manj, kakor nam gre! To se je morala res nasmehniti čaršija, ko je brala o tem novem dokazu slovenske skromnosti. Hrvatje so nadležni, oni zahtevajo ves svoj denar, hočejo se upravljati in vladati sami. Slovencem ni za take stvari. Oni so zadovoljni, če le tu pa tam kakšnega njihnega zastopnika malo počaste ali mu celo dajo priložnost

Ne bomo spet kedaj pisali na dolgo in široko, kaj bi bilo treba storiti. Toda ugotoviti je treba, da velikanska večina slovenskega naroda nima prav nobenega smisla za skromnost take zvrsti. Ne, prav neskromna je in hoče vstati, kadar gre za njene pravice. A tisti, ki delajo tako »skromno«, naj se zavedajo, da jih za tako skromnost ni prav nihče pooblastil.

O svobodi

Dvojna je svoboda: zunanja in notranja. Obe sta v zvezi med seboj. Zunanja svoboda, to se pravi: neodvisnost nasproti drugim narodom in državam, mora sloneti na notranji svobodi, to je: v državi sami mora vladati enakopravnost in socialnost. V notranjem zadovoljen narod bo tudi najboljši varuh zunanje neodvisnosti, ker bo branil sebe, svoj jezik, svojo omiko, svoje gospodarstvo, svoj družbeni položaj.

Trkati se na prsi, da hočemo biti »svobodni Slovenci v svobodni Jugoslaviji«, pri tem pa zatirati svobodo v notranjem — to je polovičarstvo, to je dvojna igra, ki ne vodi in ne vzgaja ljudstva za samostojnost. Po letu 1929. sta obe naši glavni politični stranki, ki sta se doslej menjavali v vladi, dovolj očitno pokazali, da jima je svoboda dobra, ako gre za njune pripadnike, ‹

Narodna in politična zavest se poraja v svobodnosti in človečnosti, pri čemer more biti svobodnost omejena glede na blaginjo soljudi, a človečnost mora biti neomejena. Slovenska politika je hodila doslej nasprotna pota.

Naša politika v znamenju centralizma

»Hrvaški dnevnik« pogreva v svojem sestavku o dr. Korošču spet tisto staro trditev, da so bili Slovenci zmeraj po eni stranki zastopani v vladi in da Slovenija zaradi tega ni še zdaleč tako čutila težo centralizma, kakor jo je čutila Hrvaška. Pri tem pristavlja še neresnico, da so bili dravski banovini ob njeni ustanovitvi pridruženi vsi slovenski kraji.

Ne samo mi, tudi jugoslovenski listi iz Slovenije so morali pod težo številk in dejstev priznati, da je ravno Slovenijo centralizem najbolj zanemarjal. Večkrat so dotične številke prinesli tudi hrvaški listi, razen tega pa izhaja vse to iz Bičanićeve knjige, tako da bi človek rekel, da bi bil že kedaj čas, prenehati s takimi bajkami. Mi sicer prav dobro vemo, da je jugoslovenski centralizem tudi Hrvaško močno izkoriščal. Toda prav v našem listu je bilo navedenih dovolj primerov, da je bila Slovenija še zmerom na slabšem od Hrvaške. Opozarjamo pri tem s posebnim poudarkom na centralistično železniško politiko. Res je samo to, da je bila zmeraj kakšna slovenska garnitura vprežena v centralistični voz, enkrat ta, drugič druga. Res pa je prav tako, da nam ta politika ni prinesla doslej prav nobenih koristi, kajti pomembnih uspehov v Belgradu ni mogla doseči, in če nam je bila tu pa tam vržena kakšna drobtinica, tedaj pač samo zategadelj, ker je jugoslovenski centralizem potreboval Slovence, da je bilo videti navzven, kakor da se kujajo samo Hrvatje, sicer pa da je v naši državi sama in čista zadovoljnost doma. In posebno Slovenci vemo, kako so bile drage tiste drobtinice.

Da »Hrvatski dnevnik« spet kedaj »pozablja« na tisti slovenski občini, ki sta po razdelitvi na banovine še zmeraj pridruženi Hrvaški, in da kljub temu piše, da so dravski banovini pridruženi **vsi slovenski** kraji, to pa spada menda k hrvaški politiki zadnjih dni.

Cene rastejo

Znano je, da rastejo pri nas cene celo hitreje kakor v vojskujočih se državah. Nekajkrat smo že priobčili dotične primerjalne številke. To pot jih bomo navedli za daljše razdobje, za začetek vojne, namreč lanskega septembra, in za letošnji oktober, pri čemer je menda treba komaj še posebej omeniti, da so cene od oktobra naprej še prav posebno poskočile:

	sept. 1939	okt. 1940	narast v %
pšenica	152.—	310.—	103.9
moka št. 2	215.—	348.—	61.8
krompir	70.—	300.—	328.5
voli à kg	4.50	8.—	77.7
prešiči	8.—	16.50	106.2
jajca	0.80	1.75	118.7
volovske kože	7.50	12.—	60
telečje kože	14.—	28.—	100
jabolka	200.—	500.—	150

Kaj pišejo listi

Smotrn boj zoper draginjo

»Trgovski list« opozarja, da je več ko enoletna skušnja pokazala, da se z naredbami draginja ne da ustaviti in pravi:

Začeti se mora pocenitev, brez tega ne bo uspeha v boju proti draginji. Nastala pa vprašanje, kdo naj začne s pocenitvijo. Tudi tu je odgovor jasen. Tisti, ki se bori proti draginji, tisti, ki kaznuje vsakogar, kdor podraži blago! Ta mora dati tudi prvi dober zgled. In to je država. Če zahteva država od vseh, da ne prodajajo po višjih cenah, potem tudi sama ne sme tega delati. Kajti drugače je njena zahteva brez moralne podlage in zato tudi neučinkovita.

Pri vsem upoštevanju silno naraslih državnih izdatkov bi vendarle mogla država začeti z dobrim zgledom. Naj izda denar za narodno obrambo, ker ti izdatki so potrebni, ker varujejo vsem državljanom mir, to se pravi premoženje in tudi življenje. Toda vse druge izdatke mora država omejiti na minimum in potem bo imela takoj priliko, da začne z dobrim zgledom.

Država zahteva danes od svojih nameščencev in od vseh državljanov, da se omeje v svojih osebnih izdatkih, da morejo tem več dajati za celoto, to je državo. Če zahteva država to od državljanov, mora tudi sama najprej dati dober zgled. Ali pa ga je dala? Ali so se zmanjšali reprezentativni izdatki, ali se je začelo z največjo varčnostjo gospodariti z denarjem davkoplačevalcev? Želeli bi, da bi bilo tako, ali ne moremo verjeti, ker nikjer ne vidimo zmanjšanja državnih izdatkov. Toda če morajo vsi državljani zadrgniti pasove, ga mora tudi država. Ne kar se tiče njene obrambe in njenih življenjskih funkcij, pač pa glede vseh drugih.

Država pa more dati tudi na drug način dober zgled za pocenitev življenja, ne da bi pri tem sama imela kaj stroškov. Če bi se n. pr. pocenil kredit — in danes bi se pri obilici plačilnih sredstev mogel — bi se pocenila tudi proizvodnja. Zakaj se ne naredi začetek vsaj s pocenitvijo kredita? Zakaj se ne pomaga podjetnim ljudem, da bi s cenenimi krediti dvignili proizvognjo? Kredit pa je treba poceniti in poskrbeti, da se ga bodo mogli poslužiti tudi mali ljudje. Posebno drž. denarni zavodi bi mogli v tem oziru storiti zelo mnogo in bistveno pripomoči k dvigu gospodarskega življenja. Seveda pa je prvi pogoj, da svoje zastarele predpise vsaj nekoliko modernizirajo.

Gospodarski sestav, ki se sam vodi v protislovje

V švicarski »Volksstimme« beremo:

Svetovno časopisje piše, da je neki ameriški kemik iznašel način za izdelovanje stekla iz mleka; tako steklo je neuničljivo in se ne more razbiti. Ubogi učenjak! Tovarne za steklo ga bodo gotovo uničile ali pa bodo kupile njegov patent, ne da bi ga izkoristile. Kjer je dobiček ogrožen, tam ni nobenega tehničnega napredka! To je človeštvo že tisočkrat doživelo. Ko je pred leti iznašel neki dunajski inženir »večno vžigalico«, ki bi bila stala ravno toliko kot navadna žveplenka, samo da bi bila zalegla za celih deset škatljic, je ta patent takoj kupil Kreugerjev trust in se tako za nekaj časa rešil pred poznejšim polomom. Tudi »večna žarnica« ni nikdar prišla na trg, veliki »Osram«-trust je kupil patent in ga uničil. Brez dobička nobenega boljšega blaga, z dobičkom pa plaže kolikor hočete! Iz »Delavske politike«.

Dopisi

„Kmetom je dobro!“

Tako govorjenje včasih že spet slišimo v mestih. Nenadni dvig cen življenjskih potrebščin in tudi kmetijskih pridelkov je vzrok, da mislijo potrošniki po mestih, zlasti revnejši, da se godi kmetom dobro.

V resnici pa ni tako. Res so se cene kmetijskih pridelkov in živine dvignile, toda ne tako kakor potrebščine, ki jih morajo kmetje kupovati. Najnovejši izkaz trgovinskega ministrstva o dvigu cen ugotavlja, da se je dvignila cena industrijskih izdelkov na 45 do 50 odstotkov ali za več, medtem ko so se dvignile cene kmetijskih pridelkov in živine za okrog 40 odstotkov. Narast cen je v očitno škodo kmetov. Draginja je prizadela vse sloje, torej tudi kmete, ki postanejo povrhu vsega še žrtev verižništva, ki je na podeželju še bolj razširjeno kot v mestih. Kmečko ljudstvo ne pozna raznih predpisov in uredb o nadzorstvu cen.

Pa tudi, če bi bil dvig cen kmetijskim pridelkom in živini večji, kakor v resnici je, bi ne bilo slovenskim kmetom nič pomagano. Velika večina slovenskih kmetov namreč ne pridela toliko žita, da bi ga mogli prodajati. Mali kmetje, ki jih je v Sloveniji največ, pa morajo žito kupovati, zlasti kadar so slabe letine kakor letos.

Iz naslednjega opisa potreb in pridelka malega dolenjskega kmeta, ki ima posestvo v velikosti 10.65 ha, od katerega je 3.75 ha gozdov, se vidi, s kako velikimi težavami se morajo boriti kmetje.

Družina šteje 7 členov; 4 odrasle, ki so sposobni za vsako delo in 3 nedorasle v starosti 6 do 14 let. Za obdelavo posestva je potrebnih 5 delovnih moči, ker zadnji 3 členi veljajo za eno delovno moč. Delavcev ni treba najemati. Na posestvu ni nobenega dolga niti preužitkarjev, ki bi ga obremenjevali, pa tudi denarja, ki bi prinašal obresti, gospodar nima.

Letos je bila izredno slaba letina. Ves pridelek znaša 1900 kg žita, druga leta 3.500 kg in 2.500 kg krompirja (lani 4.800 kg). Vina in sadja vobče ni. Tudi pridelek krme za 3 glave goveje živine in 3 prašiče je premajhen. Malo boljši je pridelek zelenjave, sočivja, zelja in repe (1800 kg).

Za zadovoljivo prehrano družine je potrebno:

1800 kg žita,
1800 kg krompirja,

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Še nekaj doživljajev v Radgoni.

Preden končam radgonske spomine, jih spopolnim še z nekaterimi, ki utegnejo pozornemu bralcu, še bolj pa morebiti zbiralcu zgodovinskih virov in dejstev služiti za lažji in boljši pregled vsega, kar sem bil povedal.

Naše poveljstvo je na dan 2. decembra 1918., takoj ko so naši zasedli Radgono, izdalo na prebivalstvo razglas v obliki plakatov, katerega vsebino sta sestavila Zeilhofer in Vreča. V kratkih besedah je bilo v slovenščini in nemščini naznanjeno, da so Slovenci zasedli mesto in okraj Radgono ter prevzeli predvsem za vojaštvo važne stvari kakor železnico itd. v svojo upravo, medtem ko ostanejo ostale civilne oblasti do nadaljnjega v svojih funkcijah. Prebivalstvo je bilo pozvano, naj se mirno zadrži, za gostilniške in zabavne lokale je bila določena policijska ura itd. Pripomnjeno je pa bilo, da bodo morebitni prestopki zasledovani po vojaških zakonih.

Kot odgovor na ta naš potrebni razglas, ki ni nikomur nalagal bremen ali neprijetnosti, so naši vojaški poizvedovalci našli lepake in letake, razširjene med ljudstvom, ki so blatili slovensko vojaštvo, Slovence itd., in na katerih sicer ni bil viden izdajatelj ali tiskarnar, toda je žaljiva, v žargonu, kakor se ga je posluževala cesarska Avstrija, če je napadala malo predvojno Srbijo, pisana vsebina dovolj pričala, kdo da je njihni duhovni in krušni oče.

Podobna v zamejstvu tiskana umazanija je bila med našo okupacijo večkrat najdena. Izdajali so jo z namenom, da se ljudstvo z nami ne sprijazni, temveč pripravi na upor. Večina te propagande je bila tiskana v nemščini in slovenščini, večkrat tudi v prekmurskem slovenskem narečju, tu in tam pa tudi v madžarščini.

Božičnico leta 1918., prvi sveti večer po še vsaj za nas v Radgoni ne popolnoma končani svetovni vojni, smo prav čedno praznovali. V vojašnici so vojaki okrasili božično drevo, kjer so se zbrali vsi, ki niso stali ravno na zunanjih stražah. Imel sem tisti večer službo v garniziji, kar mi pa ni vzelo dobre volje. Pod drevesom nam je Zeilhofer s primernim govorom voščil vesele božične praznike, izražajoč up, da bomo, če bo treba, kot prostovoljci in vojaki za Slovenijo in Jugoslavijo na naših obmejnih postojankah dali tudi življenje. Daleč naokrog je odmevalo petje božičnih, narodnih in vojaških slovenskih pesmi, ki so jih krožili naši pevci-vojaki, tako da smo se razšli šele okrog polnoči.

V družbi poročnika Stergarja, praporščaka Artiča, častniškega namestnika Špesa, štabnega narednika Kirarja, ter enoletnikov Kaučiča, Lobnika, Pohorja in drugih smo se nato v gostilni in kavarni pri kavi in čaju pogovarjali še dolgo v noč. Pretresli smo zunanje-politični položaj z ozirom na Prekmurje, Porabje, na koridor, ki bi naj pri Bratislavi vezal našo državo s Češkoslovaško, Koroško itd., same slovenske in jugoslovanske zadeve, ki so takrat bile pereče in važne z ozirom na določitev novih mej, prav kakor Radgona sama.

Tudi silvestrovanje smo v Radgoni preživeli podobno. Iz naše vojaške družbe je isti dan odhajal poročnik Stergar, da nadaljuje visokošolske študije. Kot istrski rojak iz Kopra, dober rodoljub, simpatičen mladenič ter pri vojakih res priljubljen častnik, se je od nas poslovil. Vsi skupaj smo ga neradi zgubili, posebno jaz, ki sem ga takrat štel med svoje osebne prijatelje. Tudi Stergar ni brez zaslug za v Radgoni dosežene uspehe pri zasedbi, urjenju in vzgoji posadke, ker je ves mesec december l. 1918. pri tem pridno sodeloval.

Poročnik Žel, ki je tudi nekaj časa služil v Radgoni v naši stotniji ter nam kot poseben poznavalec obmejnih krajev in razmer s svojim sodelovanjem in dobrimi nasveti bil koristen, zasluži, da ga omenim. Na prvi novoletni dan v svobodni domovini smo si med seboj voščili srečo, izražajoč željo, da bo leto 1919. nam osebno izpolnilo vse, kar smo si želeli, domovini pa to, kar ji gre. Tudi radgonski Nemci, moji tovariši iz svetovne vojne, Ruffenacht, Siretz, Funk itd. so mi ob prehodu leta želeli srečo.

Mnogo nepotrebnega prahu je nemško-avstrijsko časopisje vzdignilo zaradi tragične smrti radgonskega meščana, ponemčenega Slovenca Zemljiča, ki je postal žrtev svoje nepremišljenosti. Radgonski boji so se že bližali koncu, ko naletim v spodnjem prostoru konjeniške vojašnice na poročnika Hercoga, zdravnika, gručo naših vojakov ter v agoniji ležečega Zemljiča, ki se je obkrožen od naštetih še enkrat zavedel ter je kakor sem slišal na lastna ušesa, priznal, da ga je slovenski stražnik obstrelil, ker ga je on s palico hotel napasti. Kmalu po teh besedah je izdihnil. Očividci so mi dotični dogodek opisali takole:

Cesto med konjeniško in Pistorjevo vojašnico je naše vojaštvo zastražilo ter začasno civilnemu prebivalstvu prepovedalo promet med vojaškimi objekti, kjer stvarno ni imelo kaj iskati. Kar naenkrat pa pride mlad gospod, ki je hotel brez ozira na stražnikovo opozorilo po prepovedani poti naprej. Stražnik ga zadržuje, ter mu dokazuje, da je on za to tu, da če je treba

1650 kg zelenjave, sočivja, zelja in repe,
240 kg masti in mesa in
1200 l mleka.

Žita jim bo primanjkovalo 250 kg, krompirja 200 kg, ostalo jim bo 150 kg sočivja. Tudi masti bodo imeli manj, ker se prašičev zaradi pomanjkanja krompirja ne bo moglo zrediti. Samo za prehrano bo potrebno okrog 1200 din.

Koliko je pa še drugih stroškov: davki, zavarovalnina, kuhinjske potrebščine, petrolej in vžigalice. Treba bo obleči in obuti družino. Vsi ti izdatki bodo znašali najmanj za 6000 din. Izkupiček pri živini in za jajca je ca. 4800 din. Gospodar se bo moral kljub vsej svoji pridnosti zadolžiti za okoli 2400 din, če bo hotel, da bodo siti in vsaj zasilo oblečeni.

Toda takih gospodarjev je v Sloveniji na tisoče. Kmečkemu ljudstvu se ne godi dobro. Treba mu je zato pomagati. Cene kmetijskih pridelkov in živine morajo biti v zdravem sorazmerju s cenami kmetijskih in življenjskih potrebščin; škarje ne smejo biti prevelike.

Država in vsi, ki jim je njena bodočnost pri srcu, bi se morali za kmečko ljudstvo bolj zanimati. Ne smemo pozabiti, da so na vasi sile, ki iščejo žrtev, s pomočjo katerih bi radi vznemirjali slovensko vas in delovno kmečko ljudstvo. To pa se ne sme.

Josip Udovič.

Naročnike in prijatelje »Slovenije« prosimo, da nam sporoče naslove tistih, ki bi utegnili postati naročniki našega lista. Obstoj lista je odvisen od pomnožitve naročnikov.

KULTURNI PREGLED

NAŠE REVIJE

„Mladi Prekmurec“

Povezanost Prekmurja s Slovenijo je izmed vseh slovenskih pokrajin gotovo najbolj rahla — naravni nasledek tisočletne pripadnosti k madžarski državi. Sicer se je po zedinjenju v tem pogledu res da marsikaj storilo. Res je pa tudi, da se je delalo vse le preveč polovičarsko — kakor tudi v ostali Sloveniji! — in še več nujnega dela se sploh ni opravilo. Tako je danes Prekmurje v še večji tvarni in nravni stiski kakor ostala Slovenija.

Med stvarmi, ki jih mora biti človek ob teh razmerah vesel, spada gotovo obzornik »Mladi Prekmurec«, ki izhaja v dvojnih številkah v Murski Soboti petkrat na leto in ki goji odločno slovensko misel in s tem širi zavest slovenske skupnosti, posebno med prekmurskim mladim pokolenjem. Sicer je pa tako, če je človek obzornika kot takega vesel, ne more biti zmeraj vesel stvari, ki jih izve iz njega. Toda te stvari so resnične, odpraviti, zboljšati jih je treba, in kdor ne stori vsega, kar more — njegova krivda!

Zadnja septembrsko-oktobrska številka »Mladega Prekmurca« ima toliko zanimivega gradiva, da moramo posebej opozoriti nanjo. **Ivan Šiftar** poroča o »Večeru slovenske besede« dne 28. septembra. Za mlade je veljal ta večer in ne za gospodo, ki ji je slovenska beseda tujka, za tiste mlade, »ki imajo vero v svoj narod in v uresničenje njegovih pravic«. Spominja se prvih prekmurskih pisateljev: Temlina, Severa, Küzmiča in kaže obenem na okrepitev sodobnega slovenskega knjištva po pisateljih iz Prekmurja. **Miško Kranjec** pripoveduje o »Spomeniku«, postavljenem slovenski knjigi v Soboti: spomenik, ki

veliko kamnito knjigo na širokem podstavku, na njej pa napise, ki pričajo, da je na tej zemlji že v davnini bival slovenski človek. Tega spomenika niso odkrili slavnostni govorniki z naročenimi govori, z godbo, dostojanstveniki, blagoslavljenjem in botrco, ki potegne platno z njega — ne, kamnoseki so ga postavili tja, kamor jim je rekel arhitekt, in zdaj stoji tam v čast in slavo tistim, ki so v davnih časih stali za svojim ljudstvom in mu kazali pot. **Dr. Roman Savnik** poroča o »Dvajsetih letih slovenske uprave v Prekmurju« na osnovi »Spominskega zbornika Slovenije«. Prekmurje še zmeraj nima novih zemljiških knjig, in če se bo delalo s sedanjo »naglico«, jih tudi še desetletja ne bo imelo. Gimnazija je še danes nepopolna, javna oblast ji ne samo ni preskrbela primernega poslopja, ampak še okrnjevali so jo venomer. Storilo se je sicer marsikaj, a mnogo premalo, kar kaže na zunaj posebno tabela rodnosti: od 27 živorojencev na 1000 ljudi l. 1924. je padlo to število na 16.4 leta 1938., tako da je danes soboški okraj zadnji v Sloveniji. **Fr. Gumilarjev** sestavek »Ilustracije legende sv. Ladislava v Turnišču in drugod« je zanimiv donesek k naši umetnostni zgodovini. Podobo gospodarskih razmer nam podaja **Fran Trdko**. Kmečko gospodarstvo je še zaostalo. Denarno gospodarstvo se še ni uveljavilo. Zato goji prekmurski poljedelec kulture glede na svoje potrebe, ne pa glede na donosnost. **Janko Liška** pa daje »Nekoliko obračuna« o političnem razpoloženju prekmurskega ljudstva. Še danes, po dveh desetletjih jugoslovanske uprave, je večina prekmurskih Slovencev narodno mlačnih. Razen tega je med njimi še precej revizionistov. Prišleki iz bivše Štajerske so se znali bolje uživeti v prekmurske razmere kakor tisti iz ostale Slovenije. Obzornik priobčuje razen tega nekaj občutenih lirskih pesmi in knjižna poročila.

Kdor bo hotel zajeti skupnost slovenstva, ne bo smel iti mimo tega obzornika.

Jezikovni kotiček

Za čistost jezika

Odkar ljudje pametujejo, se bore naši slovničarji proti besedi direkcija in se vnemajo za **ravnateljstvo**. (Tako tudi direktor namesto ravnatelja, itd.) Toda ljudje so ljudje, trmoglavi kakor so bili zmeraj in bodo brez dvoma še vedno. Skoraj jim ne smemo zameriti, če smo človeški. A da greše v tem pogledu naši odlični šolniki, priznani pedagogi in še celo prevajalci mladinskih knjig, bi si ne mogli predstavljati. Toda je le res! Neko gimnazijsko ravnateljstvo (imena iz ozirnosti nočem navesti) je dalo natisniti, oziroma razmnožiti posebne tiskovine, kjer je bil sledeči pripis: Direkcija ... drž. real. gimnazije v Ljubljani. Direktor... Ljudje božji! Čemu še pišejo jezikoslovci slovnice in pravopis, čemu tratijo črnilo, ko se niti šolniki, da, celo ravnatelji naših učnih zavodov ne ravnajo po njih?! T. G.

O maži in novinarjih

»Slovenski narod« se nekaj spotika nad neko ljubljansko drogerijo, ki priporoča gospodinjam, naj snažijo svoje pohištvo z »novinarjem«. Kajti splošno znano da je, da so »novinarji« tisti, ki pišejo v »novine«. In »Narod« duhoviči dalje, da bo po tem načinu začel drugi drogerist izdelovati mast za debelenje, pa jo bo imenoval drogerist. »Narod« seveda h koncu zameri, da se za mažo ni našel primernejši naziv.

Mi ne vemo, pa nas tudi prav nič ne zanima, zakaj je tisti drogerist krstil svojo mažo za novinarja. Samo da »Slovenski narod« nima prav nobene pravice, da bi mu ta krst zameril. Kajti slovenska beseda novina pomeni nov obrod, novo letino, razen tega pa še krčeni, torej dotlej neobdelani svet. Novinar pa je pač tisti, ki je novo letino pripravil in spravil ali dotlej divji svet izkrčil in obdelal.

Pri našem ljudstvu in pri vsakem slovensko mislečem človeku torej res ni tako splošno znano, da bi bili novinarji tisti, ki pišejo v »novine«. Kajti besedi v tem pomenu pozna samo tisti, ki razume in pozna tudi srbohrvaščino. Slovenci smo pač imeli, imamo in bomo še imeli za srbskohrvaško besedo novine svojo besedo časnik, za novinarja pa časnikarja. In zanimivo je, da se doslej še ni našel slovenski list, ki bi si bil vzdel v naslovu ime novine, četudi smo jih imeli in jih imamo res že lepo število.

Svoje dni je opravičeval neki jugoslovenski »novinar« to besedo — res precej nerodno! — celo z našim izročilom, češ že Vodnik da je pisal »Novice«. Ne bi nazadnje nič rekli, če bi pri tej besedi ostali, in novičar bi bilo kar dobro oznamenilo za časniškega reporterja. Res pa je, da ima ta beseda spet svoj posebni pomen, ki bi pojma časnik ne mogla docela zajeti. Izvajati iz zunanje podobnosti besed njihno vsebinsko istost je pa nekako tisto, kakor če bi kdo istil mesno in mestno kontrolo — v slovenščini seveda!

Slovenska strankarska politika je kakor zaželeni damski čevelj: od znotraj velika in velikopotezna, od zunaj malotna in skromna.

ALI ŽE VESTE?

Zbrano delo našega tako odličnega pesnika

DRAGOTINA KETTEJA

je izšlo pri

NOVI ZALOŽBI

Prav tam je bil izdan pravkar izvirni roman

JASTREB KROŽI

Najlepše literarno darilo

ZBRANI SPISI IVANA CANKARJA

vezani v rdeče usnje!

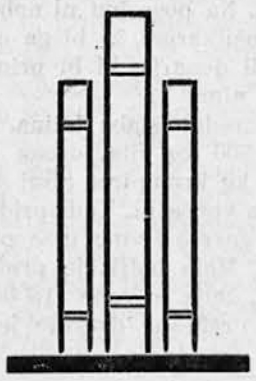

tudi z orožjem prepreči promet tam, kjer ga je poveljstvo prepovedalo. Zemljič, očitno zagrizen nasprotnik vsega, kar je bilo slovenskega, namesto da bi se uklonil in izbral drugo pot, dvigne svojo palico ter hoče s puško in bajonetom oborožujočega stražnika udariti po glavi. Slednji vzame puško v roke ter ustreli proti napadalcu. Stvar se je po vsem tem razvila, kakor bi se bila odigrala povsod, kjer v mirnem ali v vojnem času stoje vojaške straže, da če drugače ne gre tudi z orožjem preprečijo to, za kar so bile postavljene.

Akoravno našemu stražniku ni bilo kaj očitati — ravnal je kakor bi ravnal vsak drug vojak na vsem svetu — je naše poveljstvo dogodek obžalovalo. Stotnik Sagadin je zbral vse nezavzete vojake ter jim v dolgem človekoljubnem govoru svetoval, da naj se v podobnih primerih, če bi se ponovili, če je le mogoče najprej poslužijo bajoneta in šele v skrajni nevarnosti strelnega orožja. Poudarjal je, da se sme ogražati človeško življenje le, če vse drugo odpove. Dogodek dokazuje, da pri nas ni bilo barbarskega nastopanja, kakor so na nasprotni strani trdili.

Kakor povsod, se je tudi med radgonskimi poizvedovalci po bojih pokazalo, da je poizvedovanje vojnih tajnosti ali vohunstvo, kakor se to imenuje, če gre za nasprotnika, nenavadno kočljiva in zapeljiva služba, ki ima vse polno skušnjav, da poizvedovalci za dobro plačilo dostikrat stopijo hkrati tudi v službo nasprotnika. Pri nas je bil desetnik Štelcl, ki so ga radgonski boji baje zatekli, ko je poizvedoval v sovražnem ozemlju, odkoder se je vrnil po končani bitki, medtem ko so nekateri naši vojaki trdili, da se je kot potokaz in vodja nemških napadalnih kolon udeležil sovražnega napada na našo posadko v Radgoni. Nekateri naši vojaki so prepričevalno trdili, da so ga pri napadu po glasu in zunanjosti razločno spoznali. Štelcl bi bil takrat, ko se je po bitki pri stotniji pokazal, zaradi tega skoraj postal žrtev obračuna z vojaki - tovariši, če bi ga nekateri častniki, ki so bili v bližini, z mojo pomočjo ne bili rešili ter izročili straži. Če in za koliko je bil sum opravičen in kaj je pozneje vojno sodišče Maistrovega poveljstva glede osumljenca dognalo, mi ni znano.

Moj stik z radgonskim okrajnim glavarjem grofom Stürgh-om.

V pojasnilo razmer, ki so bile v Radgoni v času naše zasedbe, kjer je bila ta čas še nemško-avstrijska civilna državna in samoupravna oblast, naj popišem, kako sem se srečal z radgonskim nemško-avstrijskim okrajnim glavarjem. Kakor je že iz prejšnjih opisov znano, je za časa naših radgonskih dogodkov radgonskemu okraju načeloval grof Stürgh, brat bivšega predsednika cesarsko-kraljeve avstrijske vlade med svetovno vojno, ki je padel kot žrtev političnega atentata pod kroglo voditelja avstrijske socialne demokracije dr. Adler-ja. V Obrajni, t. j. ob železnici Radgona—Cmurek, je ta stari aristokratski rod avstrijskih mogočnikov imel grad Obrajno ali Halbenrain s prostranimi posestvi, kjer je takratni radgonski okrajni glavar živel ter se od tam vsak dan vozil v Radgono v svoj urad.

Kot postajni nadzorni častnik sem nekoč tega gospoda, ki že ni bil več med najmlajšimi in ko ga še nisem poznal, ustavil ter zahteval, naj se legitimira. Nič čudnega, če je to njegovo modro grofovsko kri in cesarsko-kraljevo birokratsko milost tako ogrelo, da je le malo manjkalo, da se ni dejansko z menoj spoprijel.

Na mojo vljudno po slovensko izrečeno zahtevo: »Prosim lepo, da mi pokažete svojo legitimacijo«, sploh ni reagiral. Napravil je, kakor da nima za potrebno, da bi me poslušal. To je seveda tudi mojo mlado vojaško žilo vnelo, da sem postal, čeprav še vedno vljuden, za precejšnjo stopnjo energičnejši. Ponovil sem svojo zahtevo v nemščini. Šele nato so njegove oči ugotovile, da bi se bilo treba za me nekoliko pozanimati. Odgovoril mi je z glasom, kakor odgovarjajo nadzorujoči častniki na klic »Stoj — kdo je!« če ponoči pregledujejo vojaške straže, in sicer z besedami: »Ich bin der deutsch-österreichische Bezirkshauptmann von Radkersburg« (jaz sem radgonski nemško-avstrijski okrajni glavar), s čimer me je hotel odpraviti ter opravek z menoj končati. S tem obnašanjem mi je sicer pokazal, da ima res precej državno-uradne in grofovske nadutosti v sebi, kar mi pa seveda še ni nadomestilo legitimacije, ki sem jo zahteval. Skoraj ravno tako glasno sem mu odgovoril: »Ich bin der jugoslawische Garnisonsinspektionsoffizier von Radkersburg und als solcher verlange ich Ihre Legitimation« (jaz sem jugoslovanski garnizijski nadzorni častnik iz Radgone ter kot tak zahtevan Vašo legitimacijo) ter sem obenem z eno roko dobro vidno odpiral torbico za pištolo. Šele to ga je prepričalo, da ni drugega izhoda, kakor da se mi legitimira, nakar je godrnjaje segel v žep po neke papirje ter mi jih izročil. Ko jih pregledam, se mu zahvalim ter mu papirje vrnem. Še preden jih stlačil nazaj v svojo suknjo in še preden sva se razšla, mi je še polglasno zagodrnjal pod nos: »Ich hoffe, dass das nicht mehr lange dauert (upam da to ne bo več dolgo trajalo), nakar sem jaz dodal: »Darüber werden schon andere entscheiden« (o tem bodo že drugi odločili).

(Dalje prih.)

Urednik in izdajatelj: Ivan Zorec, pisatelj v Ljubljani